

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการนำเสนอวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอ โดยแยกกล่าวเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความหมายและหลักการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปและปัญหาของผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา

ตอนที่ 3 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา

ตอนที่ 4 สภาพโดยทั่วไปของสุขาภิบาลตำบลสระโอบสถ อำเภอสระโอบสถ จังหวัดลพบุรี

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ความหมายและหลักการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

คำว่า "การศึกษานอกระบบโรงเรียน" ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

คูนส์ และ อาเมต (Coombs and Ahmed 1974 : 8)

ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาใด ๆ ที่จัดไว้อย่างมีระบบและมีแบบแผน แต่จัดขึ้นนอกเหนือขอบข่ายโรงเรียนภาคปกติ

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่กลุ่มประชากรทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ตามคำจำกัดความนี้ การศึกษานอกระบบโรงเรียนหมายถึง การฝึกอบรมด้านเกษตรกรรม การศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อการอ่านออกเขียนได้ การฝึกทักษะอาชีพในขณะทำงาน กิจกรรมศูนย์เยาวชน ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษา และกิจกรรมสำหรับชุมชนอื่น ได้แก่ โครงการเพื่อสุขภาพ โภชนาการ การวางแผนครอบครัว เป็นต้น

โคลน์ และ คีน (Kline and Keehn n.d. : 1-3) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "การศึกษานอกโรงเรียนเหมือนกับการศึกษาที่เรียกว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาชั่วชีวิต การศึกษาเบ็ดเสร็จ เป็นคำที่หมายถึง ชนิดของการศึกษาที่พัฒนาขึ้นมา เพื่อเป็นทางเลือกหรือส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียน หรือเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อช่วยปิดช่องว่างของประชากรจำนวนมาก ซึ่งไม่สามารถรับบริการจากระบบการศึกษาในโรงเรียนได้อย่างเต็มที่ เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการศึกษาที่ยืดหยุ่นได้ง่าย

เซฟฟิลด์ และ ดีโจมา (Sheffield and Diejomaoh 1972 : 11) ได้กล่าวไว้ว่า "การศึกษานอกระบบเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมการฝึกอบรมและการสอนนอกระบบชั้นเรียนเกือบทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ของบุคคลแต่ละบุคคล จากพ่อแม่ จากโรงงาน ไปจนถึงการรณรงค์เพื่อให้ประชาชนทั้งหลายรู้หนังสือ การศึกษานอกระบบควรจะเป็นบริการที่สนองความต้องการหลายอย่าง เช่น เพื่อให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสเรียนในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้ผู้ที่จบจากระบบโรงเรียนแล้วได้มีโอกาสหาความรู้และได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติม โดยเฉพาะสำหรับการที่จะไปประกอบอาชีพ สำหรับช่วยให้ผู้ที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ได้มีโอกาสศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน"

แมคคอลล (McCall 1979 : 5) ให้ความหมายว่า "การศึกษาในโรงเรียน หมายถึง การศึกษาซึ่งเป็นชั้นเรียนในโรงเรียนปกติ ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนนั้น หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลายซึ่งอยู่นอกระบบชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกตินั้น ๆ การศึกษานอกโรงเรียนเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก

หมายถึง การศึกษาทุกอย่าง การเรียนรู้จากพ่อแม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์
การเรียนรู้จากเพื่อน ๆ การเรียนรู้จากสื่อมวลชน การเรียนรู้จากโรงเรียนผู้ใหญ่
และหน่วยพัฒนาต่าง ๆ การเรียนรู้จากการฝึกงาน การเรียนรู้จากการเป็นสมาชิก
กลุ่มหนุ่มสาว ฯลฯ"

คณะกรรมการอำนวยการศึกษาผู้ใหญ่แห่งชาติ ได้กำหนดขอบเขตและ
ความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่ในการประชุมเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2514 ไว้ว่า
"การศึกษาผู้ใหญ่ คือ ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลายที่จัดขึ้นให้แก่ประชาชนที่มีอายุ
พ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา นอกกระบวนการเรียนใน
โรงเรียนภาคปกติ" ต่อมาวันที่ 24 มีนาคม 2522 กระทรวงศึกษาธิการได้ยกฐานะ
"กองการศึกษาผู้ใหญ่" ขึ้นเป็น "กรมการศึกษานอกโรงเรียน" และได้ขยายขอบข่าย
ของการศึกษาให้กว้างขวางออกไปโดยให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ว่า "เป็นประสบการณ์และกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาในโรงเรียนภาคปกติ
เพื่อส่งเสริมความรู้และความสามารถในการค้นคว้าหาความรู้ทั่วไปและวิชาชีพให้ประชาชนมีความ
เป็นอยู่ ประกอบอาชีพและทำหน้าที่พลเมืองให้ดีขึ้น" (วิรัช มีชอบธรรม และ
สุภัทรา เพชรสุทธิ 2520 : 2)

ประชุมสุข อาชวอำรุง (2518 : 72-76) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า
"การศึกษารูปนัยเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบ ไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่เลือก
ภูมิหลัง และไม่เลือกสติปัญญา ความสามารถ หรือความถนัด ครอบคลุมถึงการศึกษ
ที่ไม่มีพิธีรีตอง เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับทุกคนในสังคม จัดกิจกรรมการศึกษาได้
ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน นับเป็นวิชาการศึกษาที่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตย
อย่างยิ่ง"

บรรจง ชูสกุลชาติ (2522 : 17) ให้ความหมายว่า "การศึกษา
นอกระบบโรงเรียน คือ การศึกษาที่พยายามจะจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือคนซึ่งผิดหวังใน
ระบบโรงเรียน หรือไม่มีโอกาสที่จะเข้าเรียนในระบบโรงเรียน หรือไม่ได้รับความ
เสมอภาคและให้สมหวังในการศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตอยู่รอดปลอดภัย และดำรงชีวิต
อยู่อย่างมีความสุขในสังคม"

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2526 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ให้ความหมายว่า "การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบแน่นอน จักขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน โดยยึดแนวคิดที่ว่า การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักใช้ความคิด รู้จักการตัดสินใจ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยเหลือตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีอิสรภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด"

อุณา นพคุณ (2523 : 75) ให้คำจำกัดความว่า "การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมเชิงการศึกษาที่ไม่ได้จัดขึ้นตามขั้นตอนปกติของการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นกิจกรรมซึ่งอาจดำเนินการโดยสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจเชิงการศึกษาของผู้เรียนอย่างประหยัดและสอดคล้องกับปัญหาและสภาพแวดล้อม หลักสูตรระยะสั้น ยืดหยุ่นได้ จบได้ในตัวของมันเองและใช้เวลาศึกษาสั้น"

จากความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนมิใช่การศึกษาที่ไม่มีระบบ แต่ระบบของการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นเป็นระบบที่แตกต่างจากระบบโรงเรียนที่มีอยู่ตามปกติ เป็นการศึกษาที่มีแบบแผน มีกฎเกณฑ์ มีหลักสูตร มีแบบเรียน มีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน มีผู้จัด มีระยะเวลาเรียน และมีผู้เรียนในวัยต่าง ๆ กัน ซึ่งสามารถยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นไปในสังคม สิ่งแวดล้อมได้

2. หลักการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน

คำว่า "โครงการ" มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

วีรพล สุวรรณันต์ (ม.ป.ป. : 9) ให้ความหมายว่า "โครงการ หมายถึง การนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (เมื่อเทียบกับความต้องการของมนุษย์) มาผสมผสานซึ่งกันและกัน โดยก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ประหยัดและมีประสิทธิภาพ) ภายในเวลาที่กำหนดไว้"

ประกอบ คูณาร์ณ (2526 : 432) ให้ความหมายของโครงการว่า "โครงการ (Project) หมายถึง งานที่ได้วางแผนไว้หรือหน่วยของการจัดการ ซึ่งชี้เฉพาะอย่างชัดเจนว่าจะต้องทำอะไรให้เสร็จในช่วงระยะเวลาเท่าไรโดยประมาณ และใช้ค่าใช้จ่ายประมาณเท่าใด"

นิตา ชูโต (2527 : 6) กล่าวว่า "โครงการ (Program) จะสื่อความหมายได้หลายระดับ อาทิ หมายถึง ความคิด แนวทาง กิจกรรมหรือผลรวมที่เกิดจากกิจกรรมที่ได้จัดวางไว้ในโครงการนั้น ๆ ซึ่งมีการดำเนินการอย่างมีระบบ ระเบียบ มีงบประมาณและระยะเวลาดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้"

เทียนฉาย กิระนันท์ (2524 : 1) ให้ความหมายของโครงการว่า "โครงการ หมายถึง การกระทำหรือ เตรียมการ เพื่อทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออาจจะหมายถึง แนวความคิดในเรื่องหนึ่ง ๆ เพื่อหาทางปฏิบัติหรือดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเรื่องนั้นที่แน่ชัดและมีระบบ โครงการจะมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ต่อการปฏิบัติหรือดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะจะช่วยชี้แนะแนวทาง และ กำหนดลักษณะตลอดจนขอบเขตการดำเนินงานรวมทั้งเป้าหมายของงานนั้น ๆ "

จะเห็นได้ว่าความหมายของคำว่า โครงการ ของทั้ง 4 ท่าน ค่อนข้างคล้ายกัน จะมีลักษณะสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. โครงการจะเป็นการวางแผนสำหรับกิจกรรมที่จะกระทำในอนาคต
2. การวางแผนนั้นมุ่งไปที่ความสำเร็จในวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง
3. จะมีการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อที่การดำเนินงานจะสามารถประสบความสำเร็จได้
4. โครงการจะกำหนดระยะเวลาปฏิบัติการไว้ด้วย

ส่วนคำว่า โครงการ (Program) การศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ชรอกเกอร์ (Shroeder 1975 : 15) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง

- หนึ่ง ๆ
1. กิจกรรมทั้งหมดเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศ
  2. กิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดโดยองค์กรหนึ่ง
  3. กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดสำหรับประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
  4. กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เปิดสอนหรืออบรมระยะสั้น

การจัดโครงการหรือการบริหารใด ๆ ก็ตามจะมีลักษณะของการรวมกันทางความคิดและทางปฏิบัติของบุคคลหลายคนเพื่อให้งานนั้นเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ (กมล ประสิทธิ์สา อ่างถึงใน สิริ เทศประสิทธิ์ 2529 : 32) โดยที่การบริหารนั้นจะครอบคลุมกระบวนการสำคัญ 3 กระบวนการคือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผนและการวัดผลตามแผน (สาโรช บัวศรี ม.ป.ป. : 4) การจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนก็เช่นเดียวกัน จะมีหลักการและขั้นตอนหลายขั้น ซึ่งนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้นำเสนอหลักการและขั้นตอนของการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

โนลส์ (Knowles 1970 : 59) เสนอแนะขั้นตอนในการจัดและบริหารโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Program) ไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เร้าใจ
2. สร้างโครงสร้างขององค์กรเพื่อการร่วมมือกันวางแผนการศึกษา
3. วินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้
4. กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
5. พัฒนารูปแบบของกิจกรรม

6. ลงมือปฏิบัติการ

7. ประเมินผลและวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้อีกครั้งหนึ่ง

เชสวีส (Chesswas อ้างถึงใน ประกอบ คุนารักษ์ 2526 : 2-3) กล่าวว่า กระบวนการในการจัดทำโครงการครอบคลุมถึงองค์ประกอบ 8 ประการ คือ

1. วิเคราะห์และประเมินข้อมูลทางสถิติ
2. จัดวางนโยบาย
3. จัดทำโครงการ
4. จัดทำโปรแกรมและรายละเอียดประกอบโครงการ
5. พิจารณาค่าใช้จ่ายตามโปรแกรมและโครงการที่กำหนด
6. ทดสอบโครงการก่อนนำไปปฏิบัติและพิจารณาทางเลือกอื่น ๆ
7. นำแผนสู่การปฏิบัติ
8. ประเมินผลและปรับปรุงแผน

เพสสัน (Pesson 1966 : 95) ได้แบ่งกระบวนการจัดโครงการออกเป็น 8 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของห้องที่ที่เราจะทำโครงการ อาจจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่ว ๆ ไปทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งอาจได้จากสถิติ ข้อมูล รายงาน และการสำรวจ
2. ขั้นการวิเคราะห์สภาพการณ์ หมายถึง การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้จากขั้นที่ 1 เพื่อให้เห็นสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคล ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายประชากร
3. ขั้นการแยกแยะปัญหา เป็นการแยกแยะจัดอันดับความสำคัญของปัญหา และความต้องการ เพื่อแยกปัญหาและความต้องการเร่งด่วน ไปสู่ปัญหาและ

ความต้องการน้อย

4. ขั้นการตั้งวัตถุประสงค์ เป็นการตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการ การศึกษานอกระบบโรงเรียน

5. ขั้นการวางแผน หมายถึง ขั้นที่เราเตรียมว่าเราจะทำอะไร ทำอย่างไร ทำที่ไหน โดยใคร ฯลฯ ในโครงการของเรา

6. ขั้นการดำเนินงานตามแผน หมายถึง ขั้นการปฏิบัติจริงตามแผน หรือโครงการที่วางไว้

7. ขั้นประเมินความก้าวหน้า หมายถึง การประเมินผลว่าการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ได้ผลมากน้อยเพียงใด เมื่อเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

8. ขั้นการพิจารณาทบทวน เมื่อสิ้นโครงการต้องพิจารณา ทบทวน เปรียบเทียบสภาพก่อนและหลังโครงการ เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไข หรือหาแนวทาง สำหรับโครงการต่อเนื่อง และโครงการอื่น ๆ ต่อไป

ลอฟเฟอร์ (Louffer 1977 : 33-37) มีความเห็นว่าการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรมีวิธีการดังนี้

1. ประเมินความต้องการและความสนใจในการศึกษา
2. สร้างวัตถุประสงค์
3. ทบทวนโครงการอื่น ๆ ที่จัดไปแล้ว
4. เลือกวิธีการ
5. เลือกคณะกรรมการวางแผน
6. บริหารและจัดโครงสร้างของโครงการ
7. จัดบุคลากร
8. จัดทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีใช้บุคคล
9. จัดงบประมาณ

10. วัตถุประสงค์

11. ศึกษาภาพรวมของการปฏิบัติที่สำเร็จไปแล้ว

ชลสิทธิ์ เอี่ยมสำอางค์ และ สุมาลี สังข์ศรี (2528 : 44-45)

ใช้คำว่า การพัฒนาหลักสูตรในความหมายเกี่ยวกับการจัดโครงการการศึกษาจากระบบโรงเรียน โดยเสนอว่าการพัฒนาหลักสูตรมีระบบและขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. สำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน ชุมชน และสังคมโดยทำการศึกษาทั้งในแนวกว้างและลึก เพื่อจะกำหนดวัตถุประสงค์ให้ตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคลและท้องถิ่นได้
2. วิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดหมวดหมู่และเลือก พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เพื่อจะนำไปแปลงเป็นเนื้อหาและรายละเอียดของแต่ละวิชาต่อไป
3. ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาแนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายว่าต้องการจะให้เขาได้พัฒนาไปสู่อะไร แบบใด โดยนำสภาพของเศรษฐกิจสังคมและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาประกอบการพิจารณาด้วย
4. กำหนดความมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ของหลักสูตรโดยอาศัยข้อมูลจากสภาพปัญหา และการวิเคราะห์แนวคิดทางปรัชญา จิตวิทยา สภาพและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในอนาคต
5. แปลงจุดมุ่งหมายออกเป็นเนื้อหาและรายวิชาย่อย ๆ จัดทำโมโนมิ (concept) ของแต่ละหัวข้อ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ร่างรายละเอียดได้นำไปจัดทำแบบเรียนและกำหนดทางเลือกของวิธีการเรียนการสอนต่อไป
6. ทบทวนและตรวจสอบเนื้อหาสาระว่าครบถ้วนและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ประสงค์หรือไม่ รวมทั้งการจัดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ กิจกรรม และประสบการณ์ด้วย
7. จัดทำแบบเรียน คู่มือครู หรือผู้สอน สร้างสื่อการเรียนการสอนของแต่ละวิชา บทเรียน ตลอดจนเทคนิค และวิธีการวัดและประเมินผลของแต่ละหน่วยการเรียนรู้

8. ทดลองใช้หลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนที่ได้พัฒนาขึ้น แล้วปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องเพื่อเตรียมการเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไป

9. ดำเนินการเผยแพร่หลักสูตร นำหลักสูตรไปใช้

10. ประเมินผลหลักสูตร

สิริ เทศประสิทธิ์ (2529 : 33-72) มีหลักการบริหารโครงการอยู่ 5 ประการ หลักการนี้ได้ใช้บริหารโครงการพิมพ์หนังสือสู่ประชาชน ซึ่งเป็นโครงการของจังหวัดนครราชสีมาในปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา หลักการบริหารโครงการ 5 ประการที่ใช้บริหารโครงการดังกล่าว ได้แก่

1. การบริหารบุคลากร บุคลากรในโครงการมี 3 กลุ่ม คือ วิทยากร ผู้ให้ความรู้ กรรมการดำเนินงาน และเจ้าหน้าที่
2. การบริหารการเงิน มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบภายใต้หลักการอันอยู่ในขอบเขตของวัตถุประสงค์ของโครงการ
3. การบริหารวัสดุอุปกรณ์
4. การบริหารด้านการจัดการ เป็นการนำเอาองค์ประกอบอื่น ๆ ของการบริหารมาจัดดำเนินการอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้
  - 4.1 การสำรวจ มีการสำรวจสภาพการอ่าน ความต้องการทางการอ่าน และการสำรวจปัญหาเกี่ยวกับการอ่านของประชาชน
  - 4.2 การกำหนดตัวปัญหาและขอบข่ายของปัญหา
  - 4.3 การกำหนดวัตถุประสงค์ ความมุ่งหมาย และเป้าหมาย
  - 4.4 การแสวงหาทรัพยากรในค้ำกำลังคน กำลังเงิน และวัสดุ-อุปกรณ์ที่จำเป็นจะต้องใช้
  - 4.5 การวางแผน เป็นการกำหนดงานที่จะทำ วิธีการดำเนินงาน การวางแผนนี้จะกระทำโดยคณะบุคคลที่ชำนาญงาน

4.6 การจัดองค์การ หมายถึง การจัดโครงสร้างของการบริหารโดยกำหนดอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของหน่วยงานหรือคณะกรรมการระดับต่าง ๆ อันเป็นองค์ประกอบขององค์การไว้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดลักษณะและวิธีการติดต่อสัมพันธ์กันตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบสูงต่ำลดหลั่นกันลงไป การจัดองค์การโครงการนี้หนังสืออยู่ประจำบ้านมีทั้งองค์การระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และระดับหมู่บ้าน

4.7 การดำเนินงานหรือปฏิบัติตามแผน

4.8 การกำกับดูแล นิเทศ ติดตาม และประเมินผล

5. การบริหารด้านแรงจูงใจ เป็นการหาทางจูงใจให้ประชาชนเกิดความสนใจ เข้าใจ นิยมชมชอบ ศรัทธาที่จะใช้บริการ และบริจาคเงินเพื่อโครงการนี้ หรือสนับสนุนโครงการนี้ด้วยวิธีอื่น

รัตน พุ่มไพศาล (2528 : 176) มีความเห็นว่า การจัดโครงการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรจะต้องปฏิบัติในสิ่งต่อไปนี้

1. การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม
2. การประเมินความต้องการของนักศึกษา
3. การสร้างวัตถุประสงค์
4. การสร้างแรงจูงใจและการรับนักศึกษา
5. การให้คำปรึกษาและแนะแนว
6. การสร้างหลักสูตร (โครงการศึกษานอกระบบโรงเรียน) และ

การวางแผนการสอน

7. การเลือกบุคลากรและการติดต่อสื่อสาร
8. การฝึกอบรมครูประจำการและการนิเทศ
9. การประชาสัมพันธ์และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

10. การจัดงบประมาณและการเงิน

11. การประเมินโครงการ

โดยสรุปแล้วหลักการจัดโครงการการศึกษาของระบบโรงเรียนของนักการศึกษาแต่ละท่าน ถึงแม้ที่ได้นำเสนอแล้วนั้นไม่แตกต่างจากกระบวนการบริหารที่กูลิค (Gulick and Urwick 1937 อ้างถึงใน วิจิตร ศรีสอ้าน 2523 : 1, 14) เสนอไว้ เพียงแต่แต่ละท่านกำหนดรายละเอียดให้เหมาะสม ง่ายต่อการเข้าใจ และง่ายต่อการปฏิบัติโดยยุบรวมบางขั้นตอนหรือแบ่งซอยบางขั้นตอนให้ละเอียดขึ้นเท่านั้น กระบวนการบริหารที่กูลิคเสนอไว้มีดังนี้

1. การวางแผน (Planing) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติรวมทั้งวิธีปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
2. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ การแบ่งส่วนงาน การจัดสายงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์
3. การจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึง การบริหารค้ำคนบุคลากรอื่นใดแก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหาและพัฒนาบุคลากร และการเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี
4. การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชาและการควบคุมดูแลการปฏิบัติงาน
5. การประสานงาน (Co-ordinating) หมายถึง การประสานกิจการต่าง ๆ ของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการร่วมมือประสานงานที่ดี และดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน
6. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน เพื่อให้ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวและความคืบหน้าของกิจการอย่างสม่ำเสมอ

7. การงบประมาณ (Budgeting)

เป็นการจัดการเกี่ยวกับ

ทรัพยากร

ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปและปัญหาของผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา

1. สภาพทั่วไป เศรษฐกิจ สังคม และอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ

ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา มีอยู่เป็นจำนวนมาก จากสถิติของกองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ปรากฏว่าผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งประเทศ ในปีการศึกษา 2526-2527 มีจำนวนรวมกัน 3,050,833 คน ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2527-2529 เพียง 1,205,390 คน คิดเป็นร้อยละ 39.51 เท่านั้น จำนวนผู้ไม่ได้ศึกษาต่อมีถึง 1,845,443 คน ซึ่งเมื่อรวมจำนวนผู้ที่ไม่ได้ศึกษาต่อในปีที่ผ่านมา ๆ มาอีกปีละกว่า 5 แสนคนเข้าด้วยกันแล้วจะเห็นได้ว่าเยาวชนกลุ่มนี้มีจำนวนมหาศาล ควรที่ผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของชาติจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของเยาวชนกลุ่มนี้

การที่เยาวชนจำนวนมากไม่มีโอกาสศึกษาต่อในชั้นมัศึกษามีใช่เพราะว่ารัฐไม่สามารถจัดสถานศึกษาให้เพียงพอแก่ความต้องการของผู้เรียน แต่เหตุที่ทำให้ไม่ได้ศึกษาต่ออันมีค่าต่าง ๆ กันไป ทั้งได้มีการสำรวจสาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น ในปี พ.ศ. 2520 ได้มีการสำรวจมูลเหตุที่ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษากลับมายังไม่ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นโดยศึกษาเยาวชนทั่วประเทศพบว่า ในจำนวนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนแต่ไม่ได้ศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียนจำนวน 7,728,730 คนนั้น เหตุสำคัญที่ทำให้ไม่ได้ศึกษาต่อคือ ไม่มีทุนเรียน 4,222,950 คน คิดเป็นร้อยละ 54.61 รองลงมาคือต้องหาเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัว 1,855,040 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 อันับสามคือ ไม่สนใจที่จะเรียนหรือคิดว่าเรียนไปก็ไม่มีประโยชน์ 920,960 คน คิดเป็นร้อยละ 11.92 อันับสี่คือ การคมนาคมไม่สะดวก

476,100 คน คิดเป็นร้อยละ 6.16 ส่วนสาเหตุอื่น ๆ มีเพียงเล็กน้อยเช่น คะแนนไม่ถึงขั้นที่กำหนด ร้อยละ 1.26 ยังสอบเข้าไม่ได้ ร้อยละ 1.10 และป่วยหรือพิการ ร้อยละ 0.95 (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2524 : 40-41)

กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สรุปสาเหตุที่ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาว่ามีสาเหตุสำคัญ 3 ประการคือ

1. เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ผู้ปกครองที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถส่งเสียให้บุตรหลานเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ แม้วางโรงเรียนจะยกเว้นเงินค่าบำรุงการศึกษา ตลอดจนให้ตำราเรียนและค่าอาหารกลางวันก็ตาม
2. เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคมที่ไม่สะดวก และระยะทางไกล ทำให้นักเรียนไม่สามารถเดินทางมาโรงเรียนได้
3. ผู้ปกครองส่วนหนึ่งไม่สนับสนุนส่งบุตรหลานให้เข้าเรียน เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็จะส่งไปทำงานในกรุงเทพมหานคร หรือตามโรงงานอุตสาหกรรมในภาคอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้ปกครองบางคนเห็นว่าไม่สามารถรับราชการได้จึงไม่สนับสนุนให้ศึกษาต่อ (กองแผนงานสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2527 : 2)

จากข้อมูลข้างต้นจะทำให้เห็นสภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อว่า

1. ส่วนใหญ่แล้วอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี มีรายได้ต่ำ
2. อยู่ในชนบทที่ห่างไกล การเดินทางไม่ศึกษาเล่าเรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็นไปด้วยความยากลำบาก
3. ทั้งตัวผู้ปกครองและตัวเยาวชนเอง ยังไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา

ในเรื่องเกี่ยวกับสภาพการทำงาน ได้มีการสำรวจข้อมูลเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับสภาพการทำงานในปี พ.ศ. 2521 ปรากฏว่า จำนวนเด็กและเยาวชนอายุ 15-24 ปี ที่ไม่ได้ศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียนทั่วประเทศซึ่งมี 6,261,120 คนนั้น เป็นผู้มีงานทำแล้ว 5,815,100 คน คิดเป็นร้อยละ 92.88 และเป็นผู้ไม่มีงานทำ 446,020 คน คิดเป็นร้อยละ 7.12 ในจำนวนผู้ที่ไม่มีงานทำนี้ส่วนใหญ่อยู่ในชนบท มีจำนวน 277,570 คน คิดเป็นร้อยละ 62.33 และอยู่ในเมืองจำนวน 168,450 คน คิดเป็นร้อยละ 37.77 การประกอบอาชีพของเยาวชนดังกล่าว ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพด้านการเกษตร การประมง และค้าปลีก คิดเป็นร้อยละ 74.7 รองลงมาคือ ประกอบอาชีพด้านช่าง กระบวนการผลิต และกรรมกร ร้อยละ 11.88 ทำงานด้านการค้าเป็นอันดับสามคิดเป็นร้อยละ 5.71 ที่เหลือเป็นประเภทกีฬาและการละเล่น ร้อยละ 2.58 ประเภทวิชาการ เสมียน การขนส่ง และการคมนาคม ร้อยละ 1-2 สถานภาพการทำงานของเด็กและเยาวชนเหล่านี้ส่วนมากจะทำงานเพื่อช่วยเหลืองานหรือธุรกิจของครอบครัว ซึ่งมีจำนวน 5.2 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 77 รองลงมาคือ เป็นลูกจ้างเอกชน จำนวน 1.1 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 16 และทำธุรกิจส่วนตัว 4 แสนคน คิดเป็นร้อยละ 5 (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2524 : 62-67)

2. สภาพปัญหาของผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อชั้น

มัธยมศึกษา

ในการประชุมเรื่องการพัฒนาเด็กและเยาวชน มีรายงานสรุปปัญหาของเยาวชนนอกระบบการศึกษาว่ามีปัญหาสำคัญอยู่ 7 ประการ คือ

1. เยาวชนนอกระบบการศึกษาอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ หรือเกิดการลืมหนังสือเมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้ว
2. เยาวชนนอกระบบการศึกษาขาดทักษะและความสามารถในการประกอบอาชีพ

3. เยาวชนขาดความรู้พื้นฐานในอันที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
4. เยาวชนขาดความเป็นผู้นำ
5. การที่เยาวชนหลังไหลเข้าสู่เมืองใหญ่ ๆ เพื่อหางานทำ เพื่อมาเลี้ยงชีพ หรือเพื่อการศึกษา ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานและปัญหาสังคมอื่น ๆ
6. ความเยาว์สติปัญญาและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเยาวชนทำให้ถูกหลอกลวง และมีไม่น้อยที่ประพฤตินั้นไม่เหมาะสมมีวุ่นวายในแหล่งอบายมุข นอกจากนี้ยังมีเยาวชนที่ถูกชักจูงหรือถูกบีบบังคับเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองอีกด้วย
7. ความจำเป็นทางเศรษฐกิจทำให้มีเยาวชนไม่น้อยถูกเอารัดเอาเปรียบในการใช้แรงงาน ทั้งงานที่ได้ค่าจ้างต่ำกว่าที่ควรจะเป็น มีสวัสดิการและการทำงานที่ไม่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2519 : 35-80)

ปัญหาทั้ง 7 ข้อ ตามข้อสรุปของรายงานการประชุม เรื่องการพัฒนาเด็กและเยาวชน ดังกล่าวแล้วนั้นสอดคล้องกับที่แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน 5 ปี พ.ศ. 2525-2529 ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติได้กล่าวถึง ปัญหาของเด็กในวัย 6-14 ปี ที่จะต้องเร่งแก้ไข 5 ประการ คือ

1. ปัญหาค่านิยมโภชนาการ เนื่องจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองขาดความรู้ในเรื่องโภชนาการ บริโภคนิสัย การผลิต และการกระจายอาหารเสริม ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ทางโภชนาการยังไม่แพร่หลายและทั่วถึงเพียงพอ
2. ปัญหาค่านิยมสุขภาพกายและจิต ปรากฏว่าเด็กในวัยนี้ยังตายและเจ็บป่วยด้วยโรคที่สามารถป้องกันได้เป็นจำนวนมาก ส่วนปัญหาในด้านสุขภาพจิตที่พบบ่อยคือ ภาวะปัญญาอ่อนและโรคประสาทหวาดกังวล ซึ่งสาเหตุของโรคคือ ภาวะแวดล้อม ความยากจน บิดา-มารดา ครู หรือผู้ปกครองขาดความรู้ในเรื่องพัฒนาการทางจิตของเด็ก

3. ปัญหาบ้านสติปัญญาและความสามารถชั้นพื้นฐาน พบว่าเด็กในชนบท และแหล่งชุมชนแออัดในเมืองใหญ่ ๆ มีพัฒนาการบ้านสติปัญญาและความสามารถชั้นพื้นฐานช้ากว่าเด็กในเมือง 1-3 ปี สาเหตุเนื่องมาจากพ่อแม่ของเด็กในชนบทส่วนหนึ่งขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถชั้นพื้นฐานของเด็ก

4. ปัญหาบ้านสังคมและจริยธรรม ปัญหาที่เด่นชัดก็คือ ปัญหาเด็กประพฤติกินไม่สมควรแก่วัย ได้แก่ เด็กเกเร ร้อนเร่ หนีโรงเรียน มีวุ่นตามสถานเริงรมย์ เล่นการพนัน ทิคุยาเสพติด ฯลฯ อันเนื่องมาจากสภาพครอบครัวยากจน แยกแยก สภาพแวดล้อมที่ยั่วยุ งูใจเด็ก เช่น แหล่งเริงรมย์ แหล่งอบายมุขต่าง ๆ ตลอดจนขาดบริการด้านกาณ์แนะแนวในการประกอบอาชีพ และขาดการส่งเสริมให้เด็กทำงานตามวัยที่เหมาะสม

5. ปัญหาบ้านการเตรียมเด็กให้มีอาชีพ มีเด็กจำนวนไม่น้อยที่มีอายุระหว่าง 6-14 ปี ที่ต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันสมควร โดยไม่ได้รับการเตรียมอาชีพมาก่อน ทำให้กลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ไร้รับค่าจ้างแรงงานต่ำ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 255 : 61-74)

จากปัญหาของผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อดังกล่าว ปัญหาเกี่ยวกับการหางาน นับเป็นปัญหาที่สำคัญและควรให้ความสนใจอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการว่างงาน ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก หรือปัญหาการขาดโอกาสในการพัฒนาฝีมือแรงงานเพราะการหางานจะก่อให้เกิดรายได้สำหรับไปใช้จ่ายซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต

สำหรับปัญหาการว่างงานนั้นนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้น และเนื่องจากระดับการศึกษาจะเป็นผลโดยตรงต่อโอกาสการมีงานทำ ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งส่วนมากมักจะเป็นคนยากจนอยู่แล้ว จะได้รับผลกระทบจากปัญหานี้ค่อนข้างรุนแรง เพราะโอกาสในการหางานจะน้อยลงทุกขณะ รายงานการสำรวจแรงงานในปี พ.ศ. 2521 จะยืนยันคำกล่าวนี้ได้เป็นอย่างดี จากรายงานการสำรวจแรงงานดังกล่าวพบว่าผู้ที่ว่างงานในประเทศไทยส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 32.52

สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนต้น รองลงมาคือร้อยละ 21.85 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 10-)

ปัญหาการใช้แรงงานเด็กก็เป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่ง จากสถิติที่มีการรวบรวมไว้พบว่า เด็กที่มีอายุ 11-14 ปี มีถึงร้อยละ 22.6 ที่ต้องทำงาน และส่วนใหญ่ของเด็กที่ทำงานมีถึงร้อยละ 81.9 ที่ทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรมและทำงานช่วยธุรกิจของครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ซึ่งการใช้แรงงานเด็กในภาคเกษตรกรรมนี้ จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม เพราะแรงงานเด็กจะถูกใช้ไปในไร่นาอย่างค่อนข้างสูญเปล่า ทำให้เกิดภาวะการว่างงานแอบแฝง หรือการทำงานต่ำกว่าระดับ ส่วนเด็กจากชนบทที่เดินทางมาทำงานในเมือง ส่วนหนึ่งก็จะประสบกับปัญหาการใช้แรงงานเด็กเช่นกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 ก : 11-28)

จากข้อความดังกล่าวมาจะเห็นได้ว่า เยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาส่วนหนึ่งจะว่างงาน ส่วนหนึ่งจะมีงานทำ แต่ในส่วนที่มีงานทำกลับไม่สามารถใช้ประโยชน์จากแรงงานได้อย่างเต็มที่ และเนื่องจากมีสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานไม่เพียงพอ เด็กเหล่านี้จึงขาดโอกาสในการพัฒนาฝีมือแรงงานด้วย

จากการศึกษาพบว่า เด็กที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อที่มีอายุ 12-14 ปี เป็นกลุ่มประชากรที่ถูกทอดทิ้งมากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 1-22) เพราะนอกจากจะไม่ได้รับการเตรียมอาชีพอย่างเพียงพอในระหว่างที่อยู่ในโรงเรียนแล้ว ยังไม่ได้รับการฝึกอาชีพหรือบริการด้านศึกษานอกระบบโรงเรียนเพิ่มเติมอีกด้วย เพราะบริการของรัฐด้านการฝึกอาชีพต่าง ๆ จะให้บริการสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เช่น โรงเรียนสารพัดช่างจะรับเด็กที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป เข้าฝึกอบรมวิชาชีพ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานของกรมแรงงาน ก็รับเฉพาะผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ส่วนกรมการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งรับผิดชอบต่อประชากรนอกระบบโรงเรียนโดยตรง ก็กำหนดอายุผู้มีสิทธิ์สมัครเข้าเรียนในโครงการต่าง ๆ ว่าจะต้องมีอายุอย่าง 15 ปีขึ้นไป ฉะนั้นเด็กที่มีอายุ 12-14 ปี จะไม่มีโอกาสรับบริการดังกล่าวแม้จะมีความต้องการทั้ง ๆ ที่มีเด็กอายุ 12-14 ปี

จำนวนถึง 1.7 ล้านคน ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการ
ส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2525 : 40)

ตอนที่ 3 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ที่ไม่ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา

1. ความสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้สำเร็จ
การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา

การศึกษามีบทบาทสำคัญต่อชีวิตมนุษย์อย่างยิ่ง ปัจจุบันประชาชนจำนวน
หนึ่ง แม้จะสำเร็จการศึกษา ระดับมหาวิทยาลัยแล้ว ยังต้องศึกษาเพิ่มเติมอีก ทั้งนี้
อาจเป็นเพราะต้องการความรู้ใหม่ ๆ เพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม
หรือบางคนอาจประสบปัญหาความไม่ก้าวหน้าทางวิชาชีพ จึงต้องกลับมาฝึกอบรม
เพิ่มเติมเพื่อให้ความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นทันกับวิทยาการและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง
ไป เช่น กลุ่มวิศวกร กลุ่มแพทย์ หรือพยาบาล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคนจำนวน
มากตระหนักว่า การศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่โอกาสทองของชีวิต หรืออนาคต
ที่ดีกว่า จึงกลับมาศึกษาอีกเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพของตนเองต่อไป (รัตนา
พุ่มไพศาล 2528 : 5) ดังนั้นมนุษย์แต่ละคนจึงต้องอยู่ในภาวะแห่งการเรียนรู้ตลอด
ชีวิต เพราะการศึกษาตลอดชีวิตคือการศึกษาที่จัดขึ้นโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่
เป็นการศึกษาที่ไม่เน้นเฉพาะเนื้อหาทางวิชาการเท่านั้น แต่รวมถึงการศึกษาค้นอาชีพ
การอยู่ดีกินดี การพัฒนาความรู้การรักสวยรักงาม และการใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ
(วิชา อุตศาสตร์ และ อูคม เขยทีวงศ์ 2523 : 31)

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถม
ปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการศึกษาต่อเนื่อง เพราะการ-
ศึกษาต่อเนื่องเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับประชากรที่ได้รับการศึกษาแล้ว
ระดับใดระดับหนึ่ง หรือในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งตามแนวความคิดของการศึกษาตลอดชีวิต
(อุณา นพคุณ 2523 : 28) การศึกษาต่อเนื่องนี้จะเป็นการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป
หรือต่อจากชั้นที่ได้เรียนมาแล้ว (สุนทร โครตบรรเทา 2524 : 20) การศึกษา

ต่อเนื่อง จึงเป็นโอกาสสำหรับทุกคนที่จะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้กับตนเอง ทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ จึงถือได้ว่าเป็นการศึกษาที่เพิ่มโอกาสที่ดีให้กับชีวิต เป็นการช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทั้งหลาย โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน ควรได้รับความช่วยเหลือด้านนี้เป็นพิเศษ

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ มีความสำคัญและจำเป็นมาก เพราะจะเป็นการแก้ปัญหาที่สำคัญ 4 ประการให้แก่บุคคลเหล่านี้ คือ

1. เป็นการลดปัญหาความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ความเสมอภาคทางการศึกษายังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ไม่สามารถแก้ไขได้ จะเห็นได้ว่าจำนวนผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะในระดับก่อนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีจำนวนน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรกลุ่มอายุนี้ เยาวชนในเมืองมีโอกาสเข้ารับการศึกษามากกว่าเยาวชนในชนบท โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ในชนบทห่างไกล ยังต้องโอกาสในการศึกษาเป็นอย่างมาก นอกจากนี้มาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ยังแตกต่างกันค่อนข้างมากระหว่างสถานศึกษาในเมืองใหญ่ ๆ กับสถานศึกษาในระดับอำเภอหรือระดับตำบล ทั้งการกระจายบริการการศึกษา และทรัพยากรการศึกษายังไม่ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ความไม่เสมอภาคในด้านบริการ และด้านคุณภาพการศึกษายังคงมีปรากฏอย่างมากระหว่างผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน และระหว่างผู้ที่อยู่ในเมืองกับชนบท (กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2528 : 25-26)

จึงเห็นได้ว่าปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาต่อของผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้น มีมากขึ้นทุกปี เนื่องจากระบบการศึกษาได้สะสมจำนวนผู้ที่ไม่ได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นปีละไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งหมด ดังนั้น ปัญหาที่จะกระทบกับระบบการศึกษาของไทยต่อไปก็คือ ระบบการศึกษาไม่สามารถเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงสังคมตามความมุ่งหวังที่จะใช้การศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ เพราะพื้นฐานการศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น การจัดการศึกษา

นอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อจึงเป็นการลดช่องว่างในเรื่องความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการศึกษาให้น้อยลงและเป็นการให้โอกาสแก่ผู้ยากไร้ที่ไม่สามารถศึกษาเล่าเรียนในระดับที่สูงขึ้น หลังจากที่ได้สำเร็จหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับแล้ว

2. เป็นการพัฒนาฝีมือแรงงาน การที่เยาวชนได้รับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาแล้วเข้าสู่ตลาดแรงงานเลยนั้น โอกาสที่จะเป็นผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพย่อมมีน้อยลง ส่วนใหญ่จะกลายเป็นผู้ใช้แรงงานประเภทไร้ฝีมือ เป็นภาระให้รัฐบาลต้องหางานให้คนงานประเภทนี้ให้เพียงพอ ในขณะที่เดียวกันก็จะส่งผลให้เกิดภาวะการขาดแคลนแรงงานระดับฝีมือขึ้นได้ และจากการสำรวจของกรมแรงงานพบว่าในงานซึ่งเด็กทำได้ก็หักเหียกับผู้ใหญ่ อัตราค่าจ้างแรงงานเด็กและผู้ใหญ่จะแตกต่างกันระหว่าง 15-20 บาทต่อวัน หรือประมาณ 200-250 บาทต่อเดือน และยังพบว่าแรงงานเด็กและเยาวชนเกินกว่ากึ่งหนึ่งได้รับค่าจ้างต่ำกว่าเดือนละ 1,000 บาท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 ก : 11-15, 1-43) นับว่าเป็นปัญหาการใช้แรงงานเด็กที่ไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อเพื่อให้ความรู้ความสามารถในวิชาชีพก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน และการพัฒนาเยาวชนที่ทำงานอยู่แล้วให้สามารถยกระดับตนเองขึ้นเป็นคนงานที่มีฝีมือจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

3. เป็นการลดปัญหาการประพฤติกคนไม่เหมาะสมของเยาวชน จากวรรณคดีที่เกี่ยวข้องตอนที่ 2 แสดงให้เห็นว่ามีเยาวชนจำนวนไม่น้อยยังไม่มียานพาหนะโดยเฉพาะผู้ที่พึ่งสำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนปีละกว่า 5 แสนคนที่ไม่ได้ศึกษาต่อ กลุ่มคนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะยังไม่สามารถประกอบอาชีพได้เพราะอายุยังน้อย (สมชัย วุฒิปรีชา และ โกวิท วรพิพัฒน์ 2528 : 5) เยาวชนเหล่านี้จะมีเวลาว่างมาก ถ้าจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ก็จะเป็นการช่วยให้เขาได้ใช้เวลาว่างอย่างเป็นประโยชน์ ทำให้โอกาสที่จะไปมั่วสุมประพฤติกคนไม่เหมาะสมมีน้อยลง

4. เป็นการตอบสนองความต้องการของเยาวชน ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ ที่สำเร็จการศึกษามา 1-3 ปี จะมีอายุระหว่าง

12-14 ปี วัยนี้เป็นวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งจากการศึกษาของนักจิตวิทยาพบว่าเด็กวัยรุ่น มีความต้องการหลาย ๆ ประการ ซึ่งความต้องการบางประการ การจัดการศึกษา นอกเหนือโรงเรียนให้จะมีส่วนช่วยในการตอบสนองความต้องการนั้นได้ ความต้องการ ดังกล่าวได้แก่

- ต้องการมีตำแหน่งหน้าที่ ต้องการค่ายกย่อง ทั้งต่อหน้าและลับหลัง
- ต้องการมีประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ ชอบทดลอง
- ต้องการการรวมกลุ่ม โดยเฉพาะในหมู่เพื่อนฝูง เพราะ ทำให้เด็กได้รับการสนองตอบความต้องการหลายอย่าง เช่น ความอบอุ่น ความรู้สึกว่ามีผู้ที่เข้าใจคน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับตน
- ต้องการความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย เพราะเด็กมีอารมณ์ หวั่นไหวง่าย เปลี่ยนแปลงง่าย สับสนและลังเล จึงมีความต้องการค่านิยมสูง
- ต้องการพึ่งตนเอง (ศรีเรือน แก้วกังวาล 2517 : 89 ; ประดับ เรืองมาลัย 2519 : 55)

การจัดการศึกษานอกเหนือโรงเรียนให้แก่เยาวชนเหล่านี้จะเป็น การรวมกลุ่มเยาวชนโดยปริยาย ซึ่งเมื่อเกิดการรวมกลุ่มก็จะต้องมีการจัดสรรตำแหน่ง หน้าที่ภายในกลุ่ม เช่น เป็นหัวหน้ากลุ่ม เป็นสมาชิกกลุ่ม เมื่อมีการเรียนการสอนก็จะ มีการทดลอง ปฏิบัติในสิ่งใหม่ ๆ และถ้าการเรียนการสอนหรือการปฏิบัติกิจกรรม ประสบผลสำเร็จ ได้รับความชมเชย ความรู้สึกมั่นคง-ปลอดภัยก็จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ การได้รับการศึกษานอกเหนือโรงเรียนเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้มากขึ้นจะส่งเสริมให้มีความสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษานอกเหนือ โรงเรียนให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ ซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่น จะมีส่วนช่วยตอบสนองความต้องการ และลดปัญหาของวัยรุ่นได้

2. แนวนโยบายของรัฐในการจัดการศึกษานอกเหนือโรงเรียนให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ

นโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของรัฐนั้น จะถูกได้จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จากการศึกษาแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534 ("สรุปผลการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 5 และสาระสำคัญของการพัฒนาการศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6" 2528 : 24-37) พบว่าได้มีการกำหนดนโยบายหลายข้อที่แสดงให้เห็นว่า รัฐเห็นความจำเป็นในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาต่อหลังจากสำเร็จการศึกษามัธยมศึกษา เช่น เรื่องการศึกษาเพื่อชีวิตและพัฒนาเศรษฐกิจสังคม กำหนดนโยบายในข้อหนึ่งว่า เร่งรัดการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการทางการศึกษาในการพัฒนาบุคคล และให้สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการพัฒนาชนบทของประเทศ นโยบายข้อหนึ่งนี้ กำหนดมาตรการไว้หลายประการ มาตรการข้อ 5 กำหนดว่า จะเร่งขยายการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อยกระดับความรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร โดยเฉพาะสำหรับเยาวชนที่ไม่มีโอกาสได้เข้าศึกษาเล่าเรียนในระบบโรงเรียน และนโยบายข้อ 2 ต้องการเพิ่มความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและความเสมอภาคทางคุณภาพการศึกษา มาตรการสำหรับนโยบายนี้ เน้นความสำคัญในการขยายการศึกษาไปยังชนบท เช่น เร่งขยายบริการการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมไปยังชุมชนชนบทและชุมชนแออัด และให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ แก่ประชาชนที่ยากจนในเขตชนบทให้ได้รับโอกาสในการศึกษา ส่วนนโยบายข้อ 3 มุ่งที่จะส่งเสริมให้บุคคลต่าง ๆ ใฝ่ใฝ่ในการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาดำเนินความต้องการและความจำเป็นตลอดชีวิต ซึ่งนโยบายในข้อ 3 นี้ มีมาตรการที่สำคัญคือ จะจัดให้มีการประสานงานระหว่างการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนให้ประสานสัมพันธ์ต่อเนื่องและส่งเสริมงานซึ่งกันและกัน จะกระตุ้นให้ทุกคนตระหนักและเห็นคุณค่าของการศึกษา หมั่นใฝ่หาความรู้และศึกษาค้นคว้าตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและจะสนับสนุนงานการศึกษานอกโรงเรียนให้สามารถเสริมบริการทางการศึกษาให้แก่บุคคลต่าง ๆ อย่างพอเพียง นอกจากนี้แล้วรัฐยังได้คำนึงถึงข้อจำกัดของทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษา เนื่องจากในปัจจุบัน (ปีงบประมาณ 2529) งบประมาณที่ใช้ในการศึกษาสูงถึง 41,595.3 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 19.08

ของรายจ่ายทั้งสิ้น และงบประมาณจำนวนมหาศาลนี้ จ่ายเป็นเงินเดือน ค่าจ้างประจำ และค่าจ้างชั่วคราวถึงร้อยละ 69.27 เหลืองบประมาณในการพัฒนาการศึกษาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (สำนักงบประมาณ 2528 : 1, 25, 32-33) ดังนั้นรัฐจึงได้กำหนดนโยบายที่จะระดมทรัพยากรมาจัดการศึกษาโดยกำหนดนโยบายในข้อ 8 ว่า จะระดมทรัพยากรในการจัดและพัฒนาการศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ พร้อมทั้งปรับปรุงการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการศึกษานโยบายข้อ 8 นี้ กำหนดมาตรการในการระดมทรัพยากรไว้หลายประการ เช่น ให้มีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาทั้งอาคารสถานที่ อุปกรณ์และบุคลากรร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการศึกษา ให้สถานประกอบการและโรงงานเป็นแหล่งฝึกงานของนักเรียน นักศึกษา นอกจากนั้นยังจะเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาการศึกษาของชุมชนด้วย

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่ารัฐเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่ออยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นได้คำนึงถึงปัญหาบ้าน เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาค่าการศึกษาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างดองแท้ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายในการ เพิ่มความเสมอภาคในโอกาสและคุณภาพทางการศึกษา การส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตามความต้องการ และความจำเป็นตลอดชีวิต การระดมทรัพยากรในการจัดและพัฒนาการศึกษา นโยบายเหล่านี้มุ่งไปสู่ประชาชนผู้คือโอกาสที่อยู่ตามชนบทที่ห่างไกล ซึ่งผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อก็อยู่ในกลุ่มที่จะได้รับผลประโยชน์จากนโยบายเหล่านี้ด้วยเช่นกัน

3. กิจกรรมการศึกษาที่จัดให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนในส่วนภูมิภาค ปัจจุบันมีหน่วยงานของทางราชการ 15 หน่วยงานจัดอยู่ แต่ทั้ง 15 หน่วยงานนั้นจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนทั่ว ๆ ไป

มิได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ
 เท่านั้น ซึ่งก็เป็นการดีและเหมาะสมกับทรัพยากรของทางราชการที่มีอยู่อย่างจำกัด
 หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียน 15
 หน่วยงานดังกล่าวได้แก่

1. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
2. สำนักงานเกษตรจังหวัด
3. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด
4. สำนักงานเร่ร่อนพัฒนาชนบท
5. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
6. โรงเรียนสารพัดช่าง
7. สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด
8. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
9. วิทยาลัยเกษตรกรรม
10. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด
11. ทหาร และหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่
12. สถานีตำรวจภูธร
13. สำนักงานแรงงานจังหวัด
14. สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน
15. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด

หน่วยงานเหล่านี้จะจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนโดยมีนโยบายหรือแผนงานต่าง ๆ กัน แต่พอจะจำแนกได้ว่ามี 6 แผนงาน คือ การเตรียมให้มีอาชีพ การศึกษาค้นคว้าสังคม จริยธรรมและวัฒนธรรม

การศึกษาค้นคว้าปัญหาและความสามารถพื้นฐาน การศึกษาค้นสุขภาพกาย การศึกษาค้นสุขภาพจิต และการศึกษาค้นโภชนาการ ซึ่งนโยบายหรือแผนงานดังกล่าวจะ
 คำเนิการในรูปของกิจกรรม 14 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมด้านอุตสาหกรรม อาหาร
 และการถนอมอาหาร วัฒนธรรม ทัศนียภาพ การเพาะปลูก กีฬา เสริมสวย
 การขยายพันธุ์พืช การศึกษา การเลี้ยงสัตว์ ศิลปประดิษฐ์ ศาสนา พานิชยกรรม
 และอื่น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2524 ก
 : 11-12, 25-26)

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนใน
 ส่วนกลาง ปัจจุบันเท่าที่รวบรวมได้ มีหน่วยงานของทางราชการ ได้แก่ กรุงเทพ-
 มหานคร กรมตำรวจ และกองทัพภาคที่ 1 จัดอยู่ โดยกรุงเทพมหานครจัดโครงการ
 โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ โครงการการฝึกวิชาชีพระยะสั้น กรมตำรวจจัด
 โครงการยุวชนสัมพันธ์ กองทัพภาคที่ 1 จัดโครงการยุวชนทหารบก (สำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 ก : 9-18 - 9-20)

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนทั้งในส่วนกลางและส่วน
 ภูมิภาคนั้นมีต่าง ๆ กัน เช่น จัดเป็นโครงการฝึกอบรม จัดเป็นศูนย์เยาวชนใน
 เขตเมือง จัดเป็นกลุ่มเยาวชนชนบทนอกโรงเรียน เป็นต้น

สำหรับผลการดำเนินงานโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดให้
 แก่เยาวชนนั้น ปัจจุบันยังไม่สามารถสรุปได้ว่าประสบผลสำเร็จมากนักน้อยเพียงใด
 เนื่องจากปัจจุบันยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานอย่างมาก ดังที่คณะทำงาน
 วางแผนพัฒนาเด็กระยะยาวปรารถนาว่า ในปัจจุบันนี้ขาดการประเมินผลงานด้าน
 การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับเด็กเป็นอย่างมาก ทำให้การประสานงานและการ
 ดำเนินงานของหน่วยงาน ขาดทิศทางและประสิทธิภาพ หน่วยงานที่จัดบริการการ
 การศึกษานอกระบบโรงเรียนควรมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเพราะการศึกษานอกระบบ
 โรงเรียนมีหลักสูตรที่ยืดหยุ่นตามสภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้เรียน จึงควรมี
 การประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและจริงจัง และควรหาวิธีการประเมินผลในรูปแบบ

ต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียนและสามารถประเมินผลประสิทธิภาพของการให้บริการด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 ก : 9-47)

ตอนที่ 4 สภาพโดยทั่วไปของสุขาภิบาลตำบลสระโบสถ์ อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี

ในตอนที่ 4 นี้จะกล่าวถึงสภาพทั่วไปของจังหวัดลพบุรีรวม ๆ โดยสังเขปก่อน จบแล้วจึงจะกล่าวในรายละเอียดของสุขาภิบาลตำบลสระโบสถ์ ทั้งนี้จังหวัดลพบุรีตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครทางรถยนต์สายพหลโยธิน 153 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดเพชรบูรณ์และนครสวรรค์
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดอยุธยาและสระบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์ สิงห์บุรี และอ่างทอง

จังหวัดลพบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองลพบุรี อำเภอโคกสำโรง อำเภอท่าม่วง อำเภอบ้านหมี่ อำเภอพัฒนานิคม อำเภอชัยบาดาส อำเภอสระโบสถ์ กิ่งอำเภอท่าหลวง และกิ่งอำเภอโคกเจริญ มีพื้นที่ทั้งหมด 6,586.67 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศมี 2 ลักษณะคือ เป็นที่ราบลุ่มและเป็นที่ยราบสลับเนินเขา ที่ราบลุ่มมีเนื้อที่ 1,770 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ของอำเภอท่าม่วงทั้งหมด ตอนกลางและตะวันตกของอำเภอเมืองลพบุรี ตอนกลางและตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอโคกสำโรง และส่วนใหญ่ของอำเภอบ้านหมี่ ส่วนที่เป็นที่ยราบสลับเนินเขามีพื้นที่ 4,816.67 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ตะวันออกของอำเภอเมืองลพบุรี ตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอบ้านหมี่ ตะวันออกและตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอโคกสำโรง ตะวันออกของอำเภอสระโบสถ์ และกิ่งอำเภอท่าหลวงทั้งหมด ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี ได้แก่ ป่าไม้ ซึ่งมี

พื้นที่ถึง 2,756 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 41.84 ของพื้นที่ทั้งหมดเป็นป่าสงวน 3 แห่ง แต่ปัจจุบันพื้นที่ป่าถูกทำลายไปแล้วครั้งหนึ่งคือประมาณ 1,360 ตารางกิโลเมตร มีแร่ธาตุที่สำคัญคือ แร่เหล็กที่เขาทับควาย ตำบลห้วยโป่ง อำเภอโคกสำโรง ดินมาร์ลหรือดินสอพองที่ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี และหินโมกุลหรือหินเขียวหนุมาน ที่อำเภอชัยบาดาล และที่เขาพระงามอำเภอเมืองลพบุรี มีสัตว์น้ำต่าง ๆ มากตามลำน้ำในเขตอำเภอเมือง อำเภอท่าม่วง และอำเภอบ้านหมี่ นอกจากนี้จังหวัดลพบุรียังเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางสังคมอื่น ๆ ที่สามารถใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ เช่น ภูเขา ถ้ำ น้ำตก ป่าไม้ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ (สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี 2524 : 17-19, 182)

จังหวัดลพบุรีมีประชากรทั้งสิ้น 680,023 คน (พ.ศ. 2528) เนื่องจากพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกและฝนตกชุก เฉลี่ย 772 มิลลิเมตรต่อปี ประชาชนส่วนใหญ่คือร้อยละ 71.14 จึงประกอบอาชีพด้านการเกษตร รองลงมาได้แก่ อาชีพช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร ร้อยละ 8.94 ผู้ปฏิบัติการเกี่ยวกับการค้า ร้อยละ 7.20 และผู้ปฏิบัติงานบริการ ร้อยละ 5.18 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2526 : 22)

อำเภอสระโบสถ์ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2531 นี้ ตัวอำเภออยู่ห่างจากอำเภอเมืองลพบุรี ตามถนนสายพหลโยธินและถนนสายวังเพลิง หนองม่วง เป็นระยะทางประมาณ 64 กิโลเมตร ภูมิประเทศทางตะวันออกเป็นเนินเขาและป่าไม้ ซึ่งถูกทำลายไปเกือบหมดแล้ว ทางตอนเหนือเป็นเนินดิน สูง ๆ ต่ำ ๆ เหมาะแก่การทำไร่ ส่วนทางใต้และตะวันตกเป็นที่ราบเหมาะแก่การทำนา อำเภอสระโบสถ์แบ่งเขตการปกครองเป็น 5 ตำบล คือ ตำบลสระโบสถ์ ตำบลมหาโพธิ์ ตำบลนิคมชัย ตำบลห้วยใหญ่ และตำบลทุ่งท่าช้าง ประชาชนส่วนใหญ่คือร้อยละ 45.71 ประกอบอาชีพทำนา รองลงมาคือร้อยละ 44.08 ประกอบอาชีพทำไร่ อาชีพอื่น ๆ มีทำกันอยู่เพียงเล็กน้อยเช่น อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 7.54

ค่าขาย ร้อยละ 2.04 และเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 0.63 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525 : 24) และเนื่องจากประสบกับภาวะฝนแล้ง และราคาผลิตผลทางการเกษตรตกต่ำติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค้ำคอง นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบกับอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดลพบุรี แล้วอำเภอสระโบสถ์ยังเป็นอำเภอที่มีสภาพหลายอย่างคือดีกว่าอำเภออื่น ๆ มาก ไม่ว่าจะเป็นการคมนาคมภายในอำเภอ การคมนาคมติดต่อกับท้องถิ่นอื่น แหล่งน้ำ บริการด้านชลประทาน บริการด้านอนามัย บริการด้านไฟฟ้า และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525 : 21-22)

สุขาภิบาลตำบลสระโบสถ์ตั้งอยู่ในตำบลสระโบสถ์ ตำบลนี้มี 12 หมู่บ้าน อยู่ในเขตสุขาภิบาล 11 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1-10 และหมู่ที่ 12 มีประชากร 6,767 คน (สถิติจากกำนันตำบลสระโบสถ์ รวบรวมไว้เมื่อ 30 กรกฎาคม 2527) ตำบลสระโบสถ์มีประวัติการก่อตั้งมานานหลายร้อยปี เดิมตำบลนี้ขึ้นกับอำเภอโคกสำโรง ระหว่างที่มีฐานะเป็นตำบลนั้นนับว่าตำบลสระโบสถ์เป็นตำบลที่อยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอมาก และเนื่องจากเป็นท้องถิ่นที่มีป่าเขารกร้างจึงมีการอพยพย้ายถิ่นของประชาชนจำนวนมากมาจับจองแผ้วถางป่าเพื่อทำเป็นนาไร่นาเกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างประชาชนที่มาจับจองที่ทำกิน การขาดกรรมสิทธิ์ขึ้นเสมอ ๆ ซึ่งก็ไม่สามารถจะหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้เนื่องจากกฎหมายไม่สามารถคุ้มครองได้ทั่วถึง และในช่วงสิบกว่าปีก่อนนี้ ตำบลสระโบสถ์เป็นตำบลที่มีโจรผู้ร้ายชุกชุมมาก ที่มีชื่อเสียงโด่งดังก็ได้แก่ เสือหนอ เสืออ้าย กลุ่มโจรเหล่านั้นนอกจากจะปล้นจีประชาชนตามปกติแล้วยังมีความดุจอาจถึงกับเรียกค่าคุ้มครองจากประชาชนในท้องถิ่นด้วย

เนื่องจากความล่าช้าทางเศรษฐกิจ สังคม และความยุ่งยากในการปกครองและปราบปรามโจรผู้ร้าย ทางราชการจึงได้ยกฐานะของตำบลสระโบสถ์ให้เป็นกิ่งอำเภอในปี พ.ศ. 2524 ตำบลสระโบสถ์ซึ่งเป็นที่ตั้งของกิ่งอำเภอได้รับการจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลชื่อสุขาภิบาลตำบลสระโบสถ์ ปีนั้นนับเป็นปีแห่งการเริ่มต้นการพัฒนาท้องถิ่นสระโบสถ์ให้เจริญก้าวหน้าขึ้น

เมื่อได้รับการจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลแล้ว ตำบลสระโบสถ์ก็ได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากขึ้น เช่น มีการตัดถนนสายวังเพลิงหนองม่วง ทำให้การเดินทาง

คิดต่อสื่อสารและขยายผลิตผลทางการเกษตรสะควกขึ้น มีโรงพยาบาลขนาดเล็ก มี แพทย์ประจำ ทำให้ลดปัญหาความสาธารณสุขไปได้มาก ในส่วนของการศึกษา สุขาภิบาลตำบลสระโบสถ์ มีโรงเรียน 2 โรงเรียน เป็นโรงเรียนประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษา ประเภทละ 1 โรงเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาคือ โรงเรียนสระโบสถ์ วิทยาคาร อยู่ในโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบลขนาดเล็กของกรมสามัญ-ศึกษา ซึ่งโรงเรียนในโครงการจะได้รับความช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์การศึกษา ต่าง ๆ เป็นกรณีพิเศษ พร้อมทั้งยกเว้นค่าเล่าเรียนให้แก่แก่นักเรียนยากจนที่ศึกษาใน โรงเรียนนี้ทุกภาคการศึกษาจนกว่าจะจบหลักสูตรจำนวนร้อยละ 50 ของนักเรียนที่ เข้าศึกษาในแต่ละรุ่นด้วย ถึงแม้ว่าการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจะมีความสะดวก สมายหลายประการ แต่ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ในสุขาภิบาลตำบล สระโบสถ์ก็ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาค่อนข้างต่ำ เนื่องจากประชาชนมีฐานะทาง เศรษฐกิจไม่ดี ซึ่งตั้งแต่ปีการศึกษา 2526-2529 มีผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมปีที่ 6 จากโรงเรียนชุมชนบ้านสระโบสถ์ 110, 115, 103 และ 132 คน ตาม ลำดับ แต่ศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาเพียงร้อยละ 47.14, 46.09, 49.51 และ 40.15 ตามลำดับเท่านั้น (โรงเรียนสระโบสถ์วิทยาคาร 2530 : 2 เล่ม ; โรงเรียนชุมชนบ้านสระโบสถ์ 2529 : 16 เล่ม) ซึ่งเมื่อเทียบกับความสะดวกสบาย ในการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแล้ว อัตราการศึกษาต่อของผู้สำเร็จการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของนักเรียนในเขตสุขาภิบาลนี้ยังคงค่อนข้างต่ำอยู่มาก

ในด้านการศึกษาของระบบโรงเรียน ในระยะ 4-5 ปีมานี้ มีการ จัดฝึกอบรมในสุขาภิบาลตำบลสระโบสถ์หลายโครงการ ที่มีการฝึกอบรมและตั้งเป็น กลุ่มดาวอยู่ในปัจจุบันก็เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ กลุ่มกองทุนแห่งชาติ กลุ่มสาวขอฟ้า กลุ่มเมตตา กลุ่มผู้สูงอายุ ฯลฯ สำหรับกลุ่มสาวขอฟ้าและกลุ่มเมตตาอันมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อ พัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกในเรื่องที่สมาชิกต้องการ และเพื่อบำเพ็ญสาธารณ-ประโยชน์ นอกจากการศึกษานอกกระบบโรงเรียนดังกล่าวแล้วยังมีกิจกรรมการศึกษา ในรูปแบบอื่น ๆ อีก เช่น การฝึกอบรมทางจิตใจและที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เพราะมิได้มุ่งให้การศึกษาแก่ผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ การฝึกอบรมทางจิตใจนั้นเคิมเจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์ ซึ่งเป็นวัดวัดเดียวในสุขาภิบาลตำบลสระโบสถ์ ได้เทศนาสั่งสอนสาธุชนผ่านเครื่องขยายเสียงทุกวัน ในเวลา 5 นาฬิกา แต่ปัจจุบันมีการแต่งตั้งเจ้าอาวาสรูปใหม่ การเทศนาสั่งสอนได้ลดจำนวนครั้งลง จากเคิมเทศนาทุก ๆ วันก็ลดลงเป็นเทศนาทุกวันพระ และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านนั้น ปัจจุบันมีอยู่ 2 แห่ง แต่มีหนังสือพิมพ์เพียงแห่งเดียว ซึ่งประชาชนได้ให้ความสนใจมาหยิบอ่านตลอดทั้งวันแทบไม่มีเวลาที่ศาลาจะปลอดจากคนอ่านเลย ส่วนที่อ่านหนังสือพิมพ์อีกแห่งหนึ่งไม่มีหนังสือพิมพ์มีแค่ศาลาซึ่งก็ยังคงสภาพที่ ประชาชนจึงใช้เป็นที่พักผ่อนสนทนากันในยามว่าง

จะเห็นได้ว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดในสุขาภิบาลตำบลสระโบสถ์นั้นทั้งหมดจะให้บริการแก่ผู้ใหญ่ ส่วนเยาวชนโดยเฉพาะผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ได้รับบริการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเลย ทั้งนี้เมื่อประมวลเหตุผลต่าง ๆ เช่น อัตราผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาค่อนข้างต่ำ ความยากจนของประชาชน ประชาชนในท้องถิ่นประกอบด้วยคนที่อพยพมาจากหลาย ๆ แห่ง มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ประการ รวมทั้งประชาชนมีประสบการณ์ในการรวมกลุ่มค่อนข้างสูง เนื่องจากมีการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ เสมอมา ผู้วิจัยเชื่อว่าประสบการณ์ในการรวมกลุ่มของประชาชนจะมีส่วนช่วยให้สามารถรับการพัฒนาในรูปแบบของโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้อย่างดี ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้เขตสุขาภิบาลตำบลสระโบสถ์เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าม้งงานวิจัยอยู่เพียงส่วนน้อยที่ศึกษาเกี่ยวกับผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ และเกี่ยวกับการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน งานวิจัยที่เกี่ยวกับผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อเท่าที่ค้นพบมีเพียงเรื่องเดียว คือ งานวิจัยของ พรนิภา กันทรากร (2530 : บทคัดย่อ) ซึ่งศึกษาเรื่องปัญหาและความต้องการของผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อที่อยู่นอกเขตเทศบาลอำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา โดยมุ่งศึกษาว่า สภาพภูมิหลังอันประกอบด้วยเพศ ระยะเวลาที่สำเร็จการศึกษา และอาชีพของบิดา มีความสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อมากหรือน้อยเพียงใด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อในระบบโรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2526-2528 จากโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลอำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 310 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมุ่งสำรวจปัญหาและความต้องการห้าด้าน คือ ด้านส่วนตัว ด้านครอบครัว ด้านการคบเพื่อน ด้านการเข้าสังคม และด้านลักษณะงานที่ทำและรายได้ ผลการวิจัยพบว่า ด้านปัญหาทั้งสี่ด้าน ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อมีปัญหาในระดับปานกลางเพียงหนึ่งด้าน คือ ด้านการเข้าสังคม ส่วนอีกสามด้าน มีปัญหาในระดับน้อย ในด้านความต้องการทั้งสี่ด้าน ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อมีความต้องการในด้านมากหนึ่งด้านคือ ด้านครอบครัว ส่วนอีกสามด้านมีความต้องการระดับปานกลาง ผู้ที่แตกต่างกันตามเพศ และระยะเวลาที่สำเร็จการศึกษา มีปัญหาแตกต่างกันสองด้านคือ ด้านการคบเพื่อน และด้านการเข้าสังคม ส่วนในด้านความต้องการนั้น ผู้ที่แตกต่างกันตามเพศและระยะเวลาที่สำเร็จการศึกษามีความต้องการแตกต่างกันหนึ่งด้านคือ ด้านส่วนตัว ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาต่อที่แตกต่างกันตามเพศและอาชีพของบิดา มีความต้องการแตกต่างกันหนึ่งด้านคือ ด้านครอบครัว ส่วนในเรื่องปัญหาด้านลักษณะงานที่ทำและรายได้ ปรากฏว่าผู้ที่มีงานทำแล้ว และที่ยังไม่มีงานทำมีปัญหาและความต้องการด้านลักษณะงานที่ทำและรายได้แตกต่างกันไปตามเพศและระยะเวลาที่สำเร็จการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการการศึกษาอบรมโรงเรียน เท่าที่ค้นพบปรากฏว่ามีอยู่ 3 เรื่อง เรื่องแรกเป็นงานวิจัยของ พรทิพย์ ชาคะรัตน์ (2527 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดวิชาชีพสำหรับการศึกษานอกระบบแบบเบ็ดเสร็จระดับ 3 ทางวิทยุและไปรษณีย์ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้ กลุ่มประชากรประกอบด้วยนักศึกษานอกระบบแบบเบ็ดเสร็จระดับ 3 รุ่นที่ 4 ที่ลงทะเบียนเรียนในเทอมต้น ปีการศึกษา 2526 ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบแบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3 ทางวิทยุและไปรษณีย์ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้ใน 5 จังหวัด คือ สงขลา ตรัง ชุมพร พัทลุง และนครศรีธรรมราช จำนวน 1,196 คน กลุ่มตัวอย่างสุ่มจากร้อยละ 25 ของประชากรจำแนกตามจังหวัด ได้กลุ่มตัวอย่าง 300 คน ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า

1. นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ทั่วไป ของการเรียนวิชาชีพ ยกเว้นนักศึกษานในจังหวัดชุมพรที่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้พอสมควร
2. ในส่วนของการดำเนินงานวิชาชีพที่ผ่านมาแล้ว ทั้งในเรื่องของความเหมาะสม ของเนื้อหา องค์ประกอบของสื่อและกระบวนการเรียนการสอนนั้น นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเหมาะสมแล้ว มีเป็นบางส่วนเท่านั้นที่นักศึกษาเห็นว่ายังไม่ค่อยเหมาะสม จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง ได้แก่ เรื่องความชัดเจนของเนื้อหาในบทวิทยุ และคู่มือผู้เรียน
3. วิชาชีพที่นักศึกษาสนใจและต้องการ เรียนมากที่สุด ได้แก่ วิชาเกษตร วิชาพืคภาษาไทย ช่างไฟฟ้า ช่างตัดเสื้อผ้า อาหาร-ขนม และช่างเครื่องยนต์
4. วิชาเกษตรเป็นวิชาที่ผู้ประสงค์จะเรียนเป็นชาย และส่วนใหญ่เป็นนักศึกษานจังหวัดพัทลุง และตรัง วิชาพืคไทยเป็นวิชาที่ผู้ประสงค์จะเรียนเป็นสตรี และส่วนใหญ่เป็นนักศึกษานนครศรีธรรมราชและตรัง วิชาช่างไฟฟ้าเป็นวิชาที่ผู้ประสงค์จะเรียนเป็นชาย และส่วนใหญ่เป็นนักศึกษานจังหวัดนครศรีธรรมราชและพัทลุง วิชาช่างตัดเสื้อผ้า เป็นวิชาที่ผู้ประสงค์จะเรียนเป็นสตรี และส่วนใหญ่เป็นนักศึกษานจังหวัดตรังและพัทลุง วิชาช่างเครื่องยนต์ เป็นวิชาที่ผู้ประสงค์จะเรียนเป็นชายและ

ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช และพัทลุง

5. รูปแบบการเรียนวิชาที่ตามความต้องการของนักศึกษา คือ รูปแบบที่ประกอบด้วยสื่อหลัก 3 สื่อคือ วิทยากรวิทยุ คู่มือผู้เรียนและเอกสารประกอบ และการพบกลุ่ม โดยการประชุมควรมีการสาธิต ทดลอง และวิทยากรบรรยายเสริม ตลอดจนมีการฝึกปฏิบัติและฝึกกิจกรรมต่อเนื่องด้วย วิทยากรวิทยุที่เหมาะสมสำหรับการเรียนวิชาที่มากที่สุด ได้แก่ วิทยากรวิทยุแบบถามตอบ สนทนาและสัมภาษณ์ ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการฟังวิทยุควรจะเป็นเวลา 30 นาที เท่าเทียม ระยะเวลาที่ใช้ในการพบกลุ่มแต่ละครั้งควรเป็นครั้งละ 5-6 ชั่วโมง

สมพร ใจหุ้ง (2521 : 1-2) ศึกษาวิจัยเรื่อง "การบริหารโครงการโรงเรียนในโรงงาน" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบความเป็นมาและความสำคัญของโครงการโรงเรียนในโรงงาน สภาพการบริหาร ปัญหาและอุปสรรคในการบริหาร ผลกระทบที่มีต่อนายจ้างและกิจการของนายจ้าง ตลอดจนผลกระทบที่มีต่อการทำงานและการดำเนินชีวิตส่วนตัวของลูกจ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาแก้ไขปัญหาและปรับปรุงการบริหารโครงการโรงเรียนในโรงงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตัวอย่างประชากรในการศึกษาคือ ลูกจ้างที่กำลังทำงานในโรงงานที่กำลังเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ ระดับ 3 (ป.7) และระดับ 4 (ม.ศ. 3) จำนวน 5 โรงเรียน (โรงงาน) ครูใหญ่ ครูผู้สอนในโรงเรียน และนายจ้างโรงงานที่มีโรงเรียนในโรงงานทั้ง 5 แห่ง รวม 354 คน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า กรมแรงงานกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่บริหารโครงการ ศึกษาปัญหาและความต้องการทางด้านการศึกษาของผู้ใช้แรงงาน ประสานงานระหว่างนายจ้าง ลูกจ้าง กรมสามัญศึกษามีหน้าที่พิจารณาแก้ไขปัญหา ส่งเสริมการดำเนินการของโครงการ ร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และส่งเสริมการศึกษาค้นอื่น ๆ ในด้านการบริหารโครงการโรงเรียนในโรงงาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การบริหารประสบผลสำเร็จด้วยดี เพราะได้มีการติดต่อประสานงานแบบไม่เป็นทางการเป็นส่วนมาก การวางแผนเป็นไปอย่างกว้าง ๆ ใช้กระบวนการบริหารงานแบบง่าย ๆ และไม่ซับซ้อน แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นหลายด้าน ซึ่งบางอย่างก็สามารถร่วมกันแก้ไขลุกลงไปด้วยดี แต่ปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ก็มีอยู่มากเช่น ปัญหาเกี่ยวกับการติดต่อประสานงานในระยะหลังต้องทำแบบเป็นทางการ

จึงล่าช้าไม่ได้ผลเท่าที่ควร นอกจากนี้ก็มีปัญหาเกี่ยวกับการติดตามผลงานซึ่งไม่ต่อเนื่อง ไม่มีระบบการรายงาน ไม่มีการประชุมผลงาน วิธีการสอนของครูยังไม่เหมาะสม ครูส่วนมากยังขาดประสบการณ์ ขาดขวัญและกำลังใจ นายจ้างยังขาดความเอาใจใส่ สนับสนุนโรงเรียนอย่างจริงจัง นักศึกษาซึ่งเป็นคนงานมีปัญหาเกี่ยวกับการทำงาน ทำให้การเรียนไม่ต่อเนื่อง เกิดความหือตอยก่อนจะเรียนจบหลักสูตร สถานที่เรียน สภาพของห้องเรียนยังไม่เหมาะสม หลักสูตรที่ใช้เรียนไม่เหมาะสมที่จะใช้สอนคนงาน ผลกระทบของการได้รับการศึกษาของคนงานจากโรงเรียนในโรงงานปรากฏว่า ลูกจ้างที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้นจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพการงานและการดำเนินชีวิตส่วนตัวมีสภาพที่ดีขึ้น การเปิดโรงเรียนในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นการช่วยลดปัญหาขัดแย้งทางค่านางงานสัมพันธ์ระหว่าง นายจ้างและลูกจ้างได้ส่วนหนึ่งด้วย

สรรพค์ วรอินทร์ (2528 : คำนำ, 20) ทำการวิจัยโดยพัฒนาชุดการฝึก-อบรมเพื่อพัฒนาระดับความสามารถทางเศรษฐกิจของเยาวชนนอกโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุดการฝึกอบรมก็เพื่อให้วิทยากรหรือครูที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนใช้ฝึกอบรมเยาวชนที่เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ชุดการฝึกอบรมจะใช้เพื่อแก้ปัญหาที่สำคัญทางเศรษฐกิจ 3 ประการคือ ปัญหาการผลิตได้น้อย ไม่คุ้มทุน ปัญหาการใช้เงินเกินกำลังทางเศรษฐกิจและปัญหานี้สิน อันเป็นปัญหาที่สำคัญในชนบท การพัฒนาชุดฝึกอบรมนี้มุ่งเน้นที่จะพัฒนาความรู้ ทักษะ และ การประพฤติปฏิบัติของเยาวชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบเชิงมนุษย์ที่สามารถพัฒนาได้

กระบวนการพัฒนาชุดการฝึกอบรมมี 9 ขั้นตอน คือ

1. การระบุความต้องการในการฝึกอบรมเบื้องต้น
2. การยกร่างชุดการฝึกอบรม
3. การระบุความต้องการในการฝึกอบรมของกลุ่มประชากร
4. การปรับปรุงแก้ไขชุดการฝึกอบรมครั้งที่ 1
5. การทดลองใช้ชุดการฝึกอบรม
6. การปรับปรุงแก้ไขชุดการฝึกอบรมครั้งที่ 2

7. การทดลองฝึกอบรม
8. การประเมินผลหลังการฝึกอบรม
9. การปรับปรุงแก้ไขชุดการฝึกอบรมครั้งที่ 3

เมื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมเสร็จแล้ว ได้ชุดการฝึกอบรม 1 ชุด ประกอบด้วย คำชี้แจงประกอบชุดการฝึกอบรม เอกสารเนื้อหาสาระและแบบทดสอบ

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอผ่านมาแล้ว จะเห็นได้ว่าการวิจัย เพื่อหาแนวทางสำหรับการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่เยาวชนที่ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ ยังไม่มีผู้ใดทำไว้ ผู้วิจัยเห็นความ สำคัญของเยาวชนกลุ่มนี้ จึงสนใจศึกษาวิจัยเพื่อจะนำข้อมูลที่ได้นำเสนอแนะหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย